

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés	7
2. A földrajz, mint tantárgy	13
3. A magyar földrajzoktatás története	15
4. A földrajztanítás sajátos nevelési feladatai	18
4.1. A földrajz lehetőségei a környezeti nevelésben	19
4.2. A környezeti nevelés hatékony módszerei	20
4.3. A földrajz tantárgy egyes témaköreire kapcsolódó környezeti nevelési lehetőségek	23
5. A földrajztanítás dokumentumai: a tantervek. A közoktatás szabályozásának típusai	25
5.1. A NAT, a kerettanterv és a helyi tantervek	27
5.2. A tananyag elrendezése a tantervekben	29
5.3. A közoktatás kimeneti szabályozója: a kétszintű érettségi vizsga földrajzból	30
5.4. Tanulóink tudása a nemzetközi mérések tükrében: PISA	32
6. Tanári kompetenciák	34
7. A földrajzi ismeretek	36
7.1. A földrajzi fogalmak kialakítása, tanításuk – tanulásuk	36
7.2. A földrajzi fogalmak csoportosítása	39
8. Képességfejlesztés a földrajzórán, jártasságok, készségek	40
8.1. A térbeli tájékozódási képesség fejlesztése	44
8.1.1. A topográfiai ismeretek tanításának és megszilárdításának módszerei	44
8.1.2. A térkép szerepe a földrajzoktatásban. Mentális és kognitív térképek	50
8.1.3. A térbeli gondolkodás fejlődése	53
8.1.4. Műholdfelvételek a földrajzórán	55
8.2. Az időbeli tájékozódási képességek fejlesztése	59
8.3. A gondolkodási képességek fejlesztése	59
8.4. A kommunikációs képességek fejlesztése	61
8.5. Az információszerzés és feldolgozás képessége	63
8.5.1. Az aktualizmus megjelenése a földrajzórán: újságcikkek, sajtótermékek földrajzói alkalmazása	64
9. Az oktatási folyamat	69
9.1. A motiváció szerepe a földrajzórán	69
9.2. A koncentráció a földrajzórán	74
9.2.1. A belső koncentráció	75
9.2.2. A külső koncentráció	75
9.3. Az ismeretek rögzítése. Az ismeretek tartósságát befolyásoló tényezők	76
9.3.1. A rendszerezési képesség műveletei	77
9.3.2. Az ismeretek rögzítésének lehetőségei	79
9.3.3. Házi feladat a földrajzórán, a házi feladat típusai	80

9.4. Ellenőrzés és értékelés a földrajzoktatás folyamatában. Az ellenőrzés módszerei	82
9.4.1. Szóbeli ellenőrzés	83
9.4.2. Írásbeli ellenőrzés	85
9.4.3. A földrajzi feladatlapok tervezése	85
9.4.4. Az írásbeli ellenőrzésnél leggyakrabban alkalmazott feladattípusok	87
9.5. Értékelés és osztályozás a földrajzórán	94
9.5.1. Az értékelés formái	96
9.5.2. Az érdemjegy kialakítása. Az osztályozás pszichológiai hibaforrásai	97
9.5.3. Az értékelés javasolt normái	98
10. A földrajzoktatás munkaformái	100
10.1. Frontális osztálymunka	100
10.2. Egyéni munka	102
10.3. Páros munka	102
10.4. Kooperatív tanulási módszerek és a csoportmunka	102
11. A földrajztanítás módszerei	108
12. A földrajzi ismeretek szóbeli feldolgozása	112
12.1. Monologikus szóbeli módszerek	112
12.1.1. Tanári előadás	112
12.1.2. Magyarázat	113
12.1.3. Leírás	114
12.1.4. Elbeszélés	115
12.1.5. Tanulói „kiselőadás”	115
12.2. Dialogikus módszerek	115
12.2.1. Beszélgetés	115
12.2.2. Vita	117
12.3. Kérdések a földrajzórán	118
13. „Diák-domináns” módszerek a földrajzórán	121
13.1. Helyzetgyakorlatok	122
13.2. Szerepjáték	122
13.3. Egyéb „játékok”	124
13.4. Projekt munka	125
14. Szemléltetés a földrajzórán	127
14.1. A valóság bemutatása földrajzi kísérletekkel	130
14.2. A tanítás-tanulás infrastruktúrája, a szemléltetés eszközei	137
14.2.1. Képek, vetített képek alkalmazása	138
14.2.2. Karikatúrák alkalmazása a földrajzórán	141
14.2.3. Animációk, oktatófilmek a szemléltetésben	141
14.2.4. Az órai munka rögzítése. Táblai vázlat, táblakép	144
14.2.5. Írásvetítő, számítógépes kivetítő földrajzói alkalmazása „Táblai vázlat vagy kivetítő?!”	146

15. Az Információs–Kommunikációs Technológiák (IKT) és a földrajzoktatás	149
15.1. Az interaktív tábla földrajzói alkalmazása	150
15.2. Az internet nyújtotta lehetőségek a földrajztanításban	152
15.3. A multimédiás eszközök alkalmazása a földrajzoktatásban	155
16. A tankönyv funkciói, típusai	158
17. A földrajzóra tervezése	161
17.1. A tanár egyéni tervei: a tanmenet, a tematikus terv és az óravázlat	162
17.2. Óratípusok a földrajztanításban	165
17.3. Az óra időbeosztása	166
18. A földrajzóra megfigyelése	169
18.1. A földrajzóra elemzésének szempontrendszere	170
19. Bilingvális oktatás: Földrajzoktatás a két tanítási nyelvű középiskolákban	174
20. Zárszó	178
Irodalomjegyzék	181
Tárgymutató	187
A szerzőről	191